

Радник и њесма

Двадесет година након рата наша литература обогачена је једним новим квалитетом: присуством писаца - радника и писаца - сељака. Суочена са безбројним недаћама које да готово немају ничег заједничког са њиховим стварним вредностима, та нарочита врста стваралаца настоји да се, уз своје свакодневне радне обавезе, квалификовано бави и писањем. Дешава се, нажалост, да се овакав труд олако потцењује и омаловажава.

Имајући баш то у виду, Редакција »Октобра«, кад год јој се укаже прилика, путем информисања и штампања свих радова који заслужују пажњу, — настојаће да подржи напоре ових писаца.

За почетак, објављујемо напис и једну песму Радмила Ивановића, прецизног механичара у Београду и аутора збирке песама »Метални Орфеј« (Багдала, 1964). Ивановић се поезијом бави већ десет година, а више од 40 песама штампано му је у 14 листова широм земље. Сарајевска »Свјетлост« ускоро му издаје нову књигу стихова.

Пре седам-осам година, на ша јавност први пут је подробније информисана о све чешћој појави талентованих писаца из редова непосредних произвођача — радника или земљорадника. У то време многи људи су се чак питали да ли све евидентније присуство оваквих прегалаца можда не означава некакву нову струју, нови талас у нашој књижевности. Наравно, било је и оних других (на жалост има их и дан-данас!) који су одрицали сваку вредност литерарним покушајима иза којих није стајао »комплетан интелектуалац« и убичајен »нормалан« образовни процес. Истина је, дабоме, била негде на средини: нити су писци — радници и писци — сељаци имали амбицију да управљају токовима уметности, нити је њихов труд био ниже разредног или никаквог ранга.

У ствари, ти ствараоци новог типа желели су да демонстрирају једну давнашњу заблуду: да се писац не мора опредељивати, да не мора бирати између тога да буде рецимо добар за натлија или добар песник. (У нас заправо нико није ни тврдио да од радника не може постати литерата, јер се дешавало и код нас и на страни. Веровало се, заправо да се свако мора одлучити — или ће се комплетна личност посветити искључиво уметности, или ће пак, бавећи се истовремено свакодневним послом и писањем, то писање претворити у »разоноду«, хоби). Писци — радници и писци — сељаци желели су и једно и друго: да свој учинак за машином или на њиви изједначе са учинком осталих радника и да своје списатељско уметство подигну на ниво професионализма.

Истини за вољу, њима то све чешће и у све већем броју полази за руком...

Друга је ствар, међутим, са колико самоодрицања овакви писци то чине и у којој мери им ми у таквим њиховим намерама идемо на руку! Нарочито је проблематично колико их искрено прихватамо, колико их помажемо и како их схватамо. (Појам »песник — сељак« или »песник — радник« често код нас поприма и сасвим неочекивана и неприхватљива значења. Нешто слично ономе »наивник« сликар).

★

Крене тако караван замашће тих рукава у свет литературе. Не очекује ни асфалтну стазу нити испод себе бодљикаве жице и бирикаде. Са примерним поштовањем сваки од њих прекорачиће праг редакције листа или издавачке куће. Често, сасвим озбиљно повероваће оним крупним словима још на улазним вратима: »Редакција прима сваког четвртка од 13-14 часова...« Оставиће прегршт снова, поверити нечијој савесности можда читав свој интимни свет... За узврат, добиће — јер тако најчешће бива — оно унштавајуће: »Добите следећег четвртка...« Литерарни моћници овога света никад нису искључиви: они не желе да одбију понуђену сарадњу (јер, никад се не зна: можда ту има и нечег вредног!) али и не прихватају све оно што им се нуди (»Само опрезно. Ризик је особина младости, неосведочених квалитета«).

Има људи који још увек тврде да »земља припада сељацима, а фабрике радницима«, извлачећи одатле некакав закључак да и култура припада искључиво интелектуалцима, односно уметност — уметницима.

Наша стварност све чешће демантује оваква претеривања и искључивости. Све више продире мисао да било која делатност није ничији монопол и, чак, да грађанин данашњице, жели ли да буде комплетна личност, мора круг својих битних, суштинских преокупација проширивати и на занимања која можда немају ничег заједничког са проблемима његовог радног места. Уосталом, модерни темпо живота гони човека који се, на пример, бави мануелним радом да се у слободним часовима занима »гимнастиком« духа, чисто интелектуалним пословима (као и обрнуто: да интелектуалац некакву компензацију потражи у телесним напорима).

★

Писац — радник данас је чињеница са којом мора да рачуна наша литература. Окупљени у књижевним клубовима и дружинама у Београду, Новом Саду, Крагујевцу, Пожаревцу, Добоју и у многим другим местима — ствараоци сваког кова ипак не сустају. Слободни смо зато да тврдимо да наша јавност — бар њен културни део — мора једног дана узвратити потребним разумевањем и дужним признањима.

Јаз између физичког и умног рада све брже се смањује. Може да то још не иде онако како бисмо ми желели. Међутим, нешто се ипак мења набоље. И сигурно је да поменути литерарни клубови и дружине, на свој начин и у границама својих моћи, чине да се исправи једна очигледна заблуда, демантујући стара схватања о томе да је »за радника само чекић, наковањ, машина и рад у фабричким халама...«

У ствари већ је дошло време да се широм отворе капије и уклоне ограде које нашу литературу деле од писаца — радника.

Испред — чекају беле кошуље и жуљевити дланови, нудећи прегршти препуне нарциса и каранфила.

Радмилу ИВАНОВИЋ